

ਓਅੰ ਸਾਧ ਸਤਿਗੁਰ

ਪਉੜੀ ॥

ਇਹ 'ਪਉੜੀ' ਵਿਚਲੀਆਂ ਸਤਰਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਸਾਹਿਬ ਦੁਆਰਾ ਗਉੜੀ ਰਾਗ ਵਿਚ ਉਚਾਰਣ ਕੀਤੀ 'ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ' ਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਕੁਲ ੫੫ ਪਉੜੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਪਹਿਲੀ 'ਪਉੜੀ' ਹਨ। ਇਸ ਪਉੜੀ ਦੇ ਅਖੀਰ ਤੇ 'ਰਹਾਉ' ਦੀਆਂ ਦੋ ਪੰਕਤੀਆਂ ਆਈਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਵੀ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚੀ 'ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ' ਬਾਣੀ ਦਾ ਵੀ ਸਾਰ ਹਨ। ਇਹ ਸਮੁੱਚੀ 'ਪਉੜੀ' ਅਤੇ 'ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ' ਬਾਣੀ, ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਪੰਕਤੀਆਂ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦੀਆਂ ਹਨ।

ਇਸ 'ਪਉੜੀ' ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਅਤਿਅੰਤ ਗੁਝੇ ਭੇਦ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਸਹਿਜ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਅਤਿਅੰਤ ਕਠਿਨ ਵੀ ਹੈ। ਇਹ 'ਪਉੜੀ' ਸਮੁੱਚੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਨਵੇਕਲੀ 'ਪਉੜੀ' ਹੈ। ਜੋ ਭੇਦ ਇਸ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਇਤਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਹੋਰ ਕਿਧਰੇ ਨਹੀਂ ਦਸਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ 'ਪਉੜੀ' ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਦਸਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦਾ ਅਸਲਾ ਦਸ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਦਸੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਅਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵੀ ਬਖਸ਼ੇ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਵੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਖਾਕ ਬਣਿਆਂ ਰਹੇ। ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ 'ਕਥਨਾ ਕਰੜਾ ਸਾਰੁ' ਹੈ, ਕਰੜਾ ਲੋਹਾ ਚਬਣ ਤੁਲ ਹੈ।

ਓਅੰ ਸਾਧ ਸਤਿਗੁਰ ਨਮਸਕਾਰੰ ॥ ਆਦਿ ਮਧਿ ਅੰਤਿ ਨਿਰੰਕਾਰੰ ॥

- - "ਓਅੰ" ਸ਼ਬਦ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਲਖਾਇਕ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਫੁਰਮਾਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਆਪ ਹੀ ਸਾਧੂ ਸਤਿਗੁਰ ਦਾ ਰੂਪ ਵਟਾ ਕੇ ਵਿਚਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਧੂ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ। ਉਹ ਆਪ ਤਾਂ ਨਿਰ-ਆਕਾਰ "ਓਅੰ" ਹੈ, ਧੁਨੀ ਰੂਪ ਹੈ, ਕਰਤਾ, ਪਾਲਕ ਅਤੇ ਨਾਸ਼ਕ ਹੈ, ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹ ਆਪ ਹੀ "ਸਾਧ" ਰੂਪ ਵੀ ਹੈ, "ਸਤਿਗੁਰ" ਰੂਪ ਵੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ। ਉਹ ਆਦਿ ਵਿਚ ਵੀ, ਮੱਧ ਵਿਚ ਵੀ ਅਤੇ ਅੰਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਹੋਂਦਮਈ ਹੈ, ਜੋ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਤੇ ਸਾਧੂ ਸਤਿਗੁਰ ਦਾ ਸਰੂਪ ਧਾਰਣ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਸਾਧੂ ਸਤਿਗੁਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਗਿਣਤੀ ਅਨੇਕਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

"ਓਅੰ" ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ, ਪ੍ਰਭੂ ਜੋ ਅਪਰ-ਅਪਾਰ, Transcendental ਹੈ, ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਕਰਤਾ, ਪਾਲਕ, ਤੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਾਧ ਜਨਾਂ, ਭਗਤ ਜਨਾਂ, ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਅਤੇ ਸਚੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਪਰਗਟ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, Reveal ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਚੇ ਗੁਰੂ, ਭਾਵ, ਗੁਰ-ਜੋਤਿ ਦੇ ਵਖ ਵਖ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਜੁਗਾਂ ਜੁਗਾਤਰਾਂ ਤੋਂ ਪਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਆਇਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ਕਿ "ਓਅੰ" ਪਰਮੇਸਰ ਆਪਣਾ ਆਪਾ "ਸਤਿਗੁਰ" ਵਿਚ ਰਖ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ, Reveal ਕਰਦਾ ਹੈ - 'ਸਤਿਗੁਰ ਵਿਚਿ ਆਪੁ ਰਖਿਓਨੁ ਕਰਿ ਪਰਗਟੁ ਆਖਿ ਸੁਣਾਇਆ॥', ਪੰਨਾ ੪੬੬.

ਉਸ ਨੇ ਸਤਜੁਗ ਨੂੰ ਬਾਵਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਾਣਿਆ, ਤ੍ਰੇਤੇ ਵਿਚ ਰਘੁਵੰਸ਼ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪਰਗਟ ਹੋਇਆ, ਦੁਆਪਰ ਵਿਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮੁਰਾਰੀ ਅਖਵਾਇਆ ਤੇ ਇਹ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਹੈ ਕਿ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਉਹ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਗਦੀ ਤੇ ੧੦ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਵਿਦਮਾਨ ਹੋਇਆ - 'ਸਤਜੁਗਿ ਤੈ ਮਾਣਿਓ ਛਲਿਓ ਬਲਿ ਬਾਵਨ ਭਾਇਓ॥ ਤ੍ਰੇਤੇ ਤੈ

ਮਾਣਿਓ ਰਾਮੁ ਰਘੁਵੰਸੁ ਕਹਾਇਓ॥ ਦੁਆਪਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮੁਰਾਰਿ ਕੰਸਿ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥੁ ਕੀਓ॥
ਉਗ੍ਰਸੈਣ ਕਉ ਰਾਜੁ ਅਭੈ ਭਗਤਹ ਜਨ ਦੀਓ॥ ਕਲਿਜੁਗਿ ਪ੍ਰਮਾਣੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰੁ ਅੰਗਦੁ
ਅਮਰੁ ਕਹਾਇਓ॥', ਅੰਕ ੧੩੯੦. ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅੰਕ ੧੪੦੦ ਤੇ ਵੀ ਭੱਟ ਨਲ੍ਹ ਜੀ
ਇਸੇ ਤੱਥ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਭਰਦੇ ਹਨ ਕਿ "**ਸਤਿਗੁਰ**" ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਜੁਗਾਂ ਵਿਚ ਭਗਤ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ
ਦੀ ਲਾਜ ਰਖੀ, ਹਰਨਾਖਸ ਨੂੰ ਹਥਾਂ ਦੇ ਨਹੁੰਆਂ ਨਾਲ ਫਾੜਿਆ, ਫਿਰ "**ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਜੀ**", ਭਾਵ
ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਦੋਪਦੀ ਦੀ ਲਾਜ ਰਖਣ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਤਨ ਤੋਂ ਕਪੜੇ ਹੀ ਨਾ ਮੁਕਣ ਦਿਤੇ।
ਸੁਦਾਮੇ ਨੂੰ ਵੀ ਉਸ ਦੀ ਦਰਿਦ੍ਰਤਾ ਤੋਂ ਬਚਾਇਆ, ਗਨਿਕਾ ਨੂੰ ਨਾਮ ਜਪਾ ਕੇ ਤਾਰਿਆ।
ਅਖੀਰ ਤੇ **ਗੁਰ-ਜੋਤਿ** ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀਓ ! ਹੁਣ
ਸਾਡੇ ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਕਲਿਜੁਗ ਵਿਚ ਪਰਗਟੇ ਹੋ ਤਾਂ ਇਸ ਭੱਟ (ਨਲ੍ਹ) ਦੀ ਲਾਜ ਰਖ
ਲਉ - 'ਜੈਸੀ ਰਾਖੀ ਲਾਜ ਭਗਤ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਕੀ ਹਰਨਾਖਸ ਫਾਰੇ ਕਰ ਆਜ॥ ਫੁਨਿ ਦੋਪਤੀ
ਲਾਜ ਰਖੀ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਛੀਨਤ ਬਸਤ੍ਰ ਦੀਨ ਬਹੁ ਸਾਜ॥ ਸੋਦਾਮਾ ਅਪਦਾ ਤੇ ਰਾਖਿਆ
ਗਨਿਕਾ ਪੜ੍ਹਤ ਪੂਰੇ ਤਿਹ ਕਾਜ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਪ੍ਰਸੰਨ ਕਲਿਜੁਗ ਹੋਇ ਰਾਖਹੁ ਦਾਸ ਭਾਟ
ਕੀ ਲਾਜ॥'

ਅਗਲੀ ਗਲ, "**ਓਅੰ**" ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਸਾਹਿਬ "**ਸਾਧ**" ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੀ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਤੇ ਆਪਣੇ
ਆਪ ਨੂੰ ਪਰਗਟ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, Reveal ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਭਗਤ ਕਬੀਰ
ਜੀ, ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ, ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਆਦਿ ਅਤੇ ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਸੰਤ ਅਤਰ
ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਸਤੂਆਣੇ ਵਾਲੇ, ਸੰਤ ਜਵਾਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਰਖੇਵਾਲ ਵਾਲੇ, ਸੰਤ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਨਥਮਲ ਪੁਰ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ। ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ, ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ
ਆਦਿ ਨੇ ਤਾਂ ਆਪਣਾ "**ਓਅੰ**" ਰੂਪ ਹੋਣਾ ਆਪ ਹੀ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਭਗਤ ਕਬੀਰ
ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਣ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਰਾਮ "**ਓਅੰ**"
ਨਾਲ ਇਕਮਿਕ ਹਨ ਅਤੇ ਕੋਈ ਪਛਾਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿ ਰਾਮ ਕੌਣ ਹੈ ਤੇ ਕਬੀਰ ਕੌਣ ਹੈ
- 'ਅਬ ਤਉ ਜਾਇ ਚਢੇ ਸਿੰਘਾਸਨਿ ਮਿਲੇ ਹੈ ਸਾਰਿੰਗਪਾਨੀ॥ ਰਾਮ ਕਬੀਰਾ ਏਕ ਭਏ ਹੈ
ਕੋਇ ਨ ਸਕੈ ਪਛਾਨੀ॥', ਪੰਨਾ ੯੬੯.

ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਫੁਰਮਾਣ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮਦੇਵ ਤੇ ਨਾਰਾਇਣ ਵਿਚ ਕੋਈ
ਭੇਦ ਨਹੀਂ - 'ਨਾਮੇ ਨਾਰਾਇਨ ਨਾਹੀ ਭੇਦੁ॥', ਪੰਨਾ ੧੧੬੫ ਅਤੇ "**ਓਅੰ**" ਬੀਠਲ ਕਿਹੋ
ਜਿਹਾ ਹੈ ! ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਨਾਮਦੇਵ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਮੁਖ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ, ਦੋਵੇਂ ਇਕ ਰੂਪ
ਹੀ ਹਨ - 'ਪਾਨੀ ਮਾਹਿ ਦੇਖੁ ਮੁਖੁ ਜੈਸਾ॥ ਨਾਮੇ ਕੋ ਸੁਆਮੀ ਬੀਠਲੁ ਐਸਾ॥', ਪੰਨਾ ੧੩੧੮.
ਇਸ ਮੌਜੂਦਾ ਸ਼ਬਦ ਦੀਆਂ ਆਖਰੀ ਪੰਕਤੀਆਂ ਵਿਚ "**ਸਾਧ**" ਜਨਾਂ ਨੂੰ "**ਸੰਤਨ**" ਕਿਹਾ ਹੈ।
ਸਿਖੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਵੀ "**ਸਾਧ**" ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਫੁਰਮਾਣ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ/ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਸੰਤ ਵਿਚ ਕੋਈ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ -
'ਰਾਮੁ ਸੰਤ ਮਹਿ ਭੇਦ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਏਕੁ ਜਨੁ ਕਈ ਮਹਿ ਲਾਖ ਕਰੇਰੀ॥', ਅੰਕ ੨੦੮. ਹੋਰ
ਫੁਰਮਾਣ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ "**ਓਅੰ**" ਹਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਸਤਿ (ਸਦਾ ਥਿਰ ਹੋਂਦ
ਰਖਣ ਵਾਲਾ) ਹੈ ਸਤਿ ਹੈ ਸਤਿ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਧ ਜਨ ਵੀ ਸਤਿ ਹਨ ਸਤਿ ਹਨ ਸਤਿ ਹਨ -
'ਮਾਈ ਸਤਿ ਸਤਿ ਸਤਿ ਹਰਿ ਸਤਿ ਸਤਿ ਸਤਿ ਸਾਧਾ॥', ਅੰਕ ੩੦੯. ਇਸ ਪੰਕਤੀ ਵਿਚ
"ਸਾਧਾ" ਬਹੁਵਚਨ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਆਇਆ ਹੈ, ਭਾਵ "**ਸਾਧ**" ਅਨੇਕ ਹਨ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸੰਤ
ਜਨਾਂ ਨੂੰ 'ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਬਿਧਾਤੇ' ਵੀ ਕਿਹਾ ਹੈ - 'ਤੁਮ ਹਰਿ ਸੇਤੀ ਰਾਤੇ ਸੰਤਹੁ॥.. ਤੁਮਰਾ
ਮਰਮੁ ਤੁਮਾ ਹੀ ਜਾਨਿਆ ਤੁਮ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਬਿਧਾਤੇ॥', ਪੰਨਾ ੨੦੯. ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ
ਬਚਨ ਹਨ ਕਿ ਸੰਤ ਅਤੇ ਰਾਮ ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਕ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ - 'ਸੰਤਾ ਕਉ ਮਤਿ ਕੋਈ
ਨਿੰਦਹੁ ਸੰਤ ਰਾਮੁ ਹੈ ਏਕੇ॥', ਪੰਨਾ ੭੯੩.

"**ਓਅੰ**" ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸਰੂਪ ਸਾਜੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਜਦਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ "**ਸਾਧ**" ਕਿਹਾ ਹੈ। ਚੇਤੇ ਰਹੇ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਅਨੇਕਾਂ ਮੰਜੀਆਂ, ਪੀੜੀਆਂ ਅਤੇ ਮਸਨਦ-ਨਸ਼ੀਂ ਥਾਪੇ ਸਨ ਜੋ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਹੀ ਰੂਪ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪੂਰੀ ਸ਼ਕਤੀ, ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ, Sovereignty ਵੀ ਸੌਂਪੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਰਨ ਪਾਹੁਲ, ਗੁਰਮੰਤਰ ਦੇਣ ਤਕ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਵੀ ਸੌਂਪ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਨੂੰ Delegation of Power ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। '**ਸਿਖ**' ਜਾਂ '**ਗੁਰਸਿਖ**' ਵੀ '**ਸੰਤ**' ਹੋ ਨਿਬੜਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ, "**ਸਤਿਗੁਰ**" ਇਨ੍ਹਾਂ '**ਗੁਰਸਿਖਾਂ**' ਅੰਦਰ ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ '**ਸਿਖਾਂ**' ਨੂੰ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, "**ਸਤਿਗੁਰ**" ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ - '**ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਅੰਦਰਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵਰਤੈ ਜੇ ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਲੋਚੈ ਸੇ ਗੁਰ ਖੁਸੀ ਆਵੈ॥**', ਪੰਨਾ ੩੧੭ ਅਤੇ ਸਿਖ ਤੇ ਗੁਰੂ ਇਕੋ ਹੀ ਰੂਪ ਹੋ ਨਿਬੜਦੇ ਹਨ - '**ਗੁਰੂ ਸਿਖੁ ਸਿਖੁ ਗੁਰੂ ਹੈ ਏਕੋ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸੁ ਚਲਾਏ॥**', ਪੰਨਾ ੪੪੪. ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੌਰ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਤ ਮੰਜੀਆਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਆਪ ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਸਨ, Reveal ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਸਾਹਿਬ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਤ ਮਸਨਦ-ਨਸ਼ੀਂ (ਗਦੀ ਨਸ਼ੀਨ ਜਾਂ ਮਸੰਦ) ਵਿਚ ਵੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਆਪ ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਸਨ ਅਤੇ ਖਾਲਸਾ ਵਿਚ ਵੀ ਗੁਰੂ ਆਪ ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਤਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਬਚਨ ਕਰ ਦਿਤੇ ਹਨ - '**ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੇ ਰੂਪ ਹੈ ਖਾਸ॥ ਖਾਲਸੇ ਮਹਿ ਹੋਂ ਕਰੋਂ ਨਿਵਾਸ॥**' ਅਤੇ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ, ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਅਤੇ ਖਾਲਸੇ ਵਿਚ ਰੰਚਕ ਮਾਤਰ ਵੀ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਹੈ - '**ਆਤਮ ਰਸ ਜਿਹ ਜਾਨਹੀ ਸੇ ਹੈ ਖਾਲਸ ਦੇਵ॥ ਪ੍ਰਭ ਮਹਿ ਮੇ ਮਹਿ ਤਾਸ ਮਹਿ ਰੰਚਕ ਨਾਹਨ ਭੇਵ॥**', ਸਰਬ ਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ।

ਈਸਾਈ ਮਤ Christianity ਵਿਚ "Son is God Revealed". It refers to the belief that Son or Jesus Christ or Son of God is the visible and tangible manifestation of God in the world. ਜੀਸਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ, ਪਰਤੱਖ ਰੂਪ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਵੇਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਛੋਹ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਗਲਬਾਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ Father ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਈਬਲ ਦੇ ਨਵੇਂ ਨੇਮ (New Testament) ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਪ੍ਰਮਾਣ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਪੁਤਰ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪੁਤਰ ਥਾਪ ਕੇ ਪੰਥ ਪੈਦਾ ਕਰਨ, ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਹੈ - '**ਮੈਂ ਅਪਨਾ ਸੁਤ ਤੋਹਿ ਨਿਵਾਜਾ॥ ਪੰਥ ਪ੍ਰਚਰ ਕਰਬੇ ਕਹ ਸਾਜਾ॥**', ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ।

ਆਪਹਿ ਸੁੰਨ ਆਪਹਿ ਸੁਖ ਆਸਨ ॥ ਆਪਹਿ ਸੁਨਤ ਆਪ ਹੀ ਜਾਸਨ ॥

- - ਉਹ '**ਓਅੰ**' ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਧੂ ਆਪ ਹੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਸਾਜਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੀ ਸੁੰਨ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਆਸਨ ਜਮਾ ਕੇ ਸੁਖ ਦੇ ਆਸਨ ਵਿਚ, ਨਾਮ ਰਸ ਵਿਚ ਮਤੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਜੱਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣਾ ਜੱਸ ਸੁਣਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਫੁਰਮਾਣ ਹੈ - '**ਓਤਿ ਪੇਤਿ ਜਨ ਹਰਿ ਰਸਿ ਮਾਤੇ॥ ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਨਾਮ ਰਸ ਮਾਤੇ॥**', ਅੰਕ ੨੬੫. ਉਹ '**ਓਅੰ**' ਆਪ ਹੀ ਸਰਗੁਨ, ਸਾਧ ਰੂਪ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਨਿਰਗੁਨ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਸੁੰਨ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਭ ਕੁਝ ਨਿਰੰਕਾਰ ਆਪ ਹੀ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਆਪਣਾ ਜਾਪ ਵੀ ਹੈ - '**ਸਰਗੁਨ**

ਨਿਰਗੁਨ ਨਿਰੰਕਾਰ ਸੁੰਨ ਸਮਾਧੀ ਆਪਿ॥ ਆਪਨ ਕੀਆ ਨਾਨਕਾ ਆਪੇ ਹੀ ਫਿਰਿ ਜਾਪਿ॥', ਅੰਕ ੨੯੦.

ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਅਤੇ 'ਓਅੰ' ਦੀ ਇਕਰੂਪਤਾ ਬਾਰੇ ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਾਕੀ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਪਾਣੀ, ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਦਿਸਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਇਕਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਦੀ ਵਿਚ ਉਠੀ ਤਰੰਗ ਵੀ ਪਾਣੀ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਗਤ ਜੀ ਉਸ ਸੁੰਨ ਅਵਸਥਾ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ 'ਓਅੰ' ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਵਿਚ ਹੀ ਵਾਪਸ ਸਮਾ ਕੇ ਪਵਨ ਵਾਂਗ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਸਰੀਰ ਧਾਰਣ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ - 'ਉਦਕ ਸਮੁੰਦ ਸਲਲ ਕੀ ਸਾਖਿਆ ਨਦੀ ਤਰੰਗ ਸਮਾਵਹਿਗੇ॥ ਸੁੰਨਹਿ ਸੁੰਨੁ ਮਿਲਿਆ ਸਮਦਰਸੀ ਪਵਨ ਰੂਪ ਹੋਇ ਜਾਵਹਿਗੇ॥.. ਬਹੁਰਿ ਹਮ ਕਾਰੇ ਆਵਹਿਗੇ॥', ਅੰਕ ੧੧੦੩. ਇਹ ਹੂ-ਬ-ਹੂ 'ਓਅੰ' ਅਤੇ 'ਸਾਧ' ਦਾ ਸਮਾਗਮ, ਜਾਂ ਇਕਰੂਪਤਾ ਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ। ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਇਹੀ ਵਰਤਾਰਾ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ ਜਦੋਂ ਬਚਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ਕਿ ਨਾਮਦੇਵ ਤੇ ਨਾਰਾਇਣ ਇਕ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਵੱਖ ਹਨ ਪਰ ਉਸ ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਵਿਚ ਹੀ ਸਮਾ ਜਾਣੇ ਹਨ - 'ਨਾਮਾ ਕਹੈ ਚਿਤੁ ਹਰਿ ਸਿਉ ਰਾਤਾ ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਸਮਾਉਗੇ॥', ਪੰਨਾ ੯੭੩.

ਆਪਨ ਆਪੁ ਆਪਹਿ ਉਪਾਇਓ ॥ ਆਪਹਿ ਬਾਪ ਆਪ ਹੀ ਮਾਇਓ ॥

- - ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਸਰਗੁਨ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਸਾਜਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਤੇ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੇ ਮਾਤਾ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਸੰਤ ਸਾਧੂ ਵੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਹੀ ਸਰਗੁਨ ਸਰੂਪ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਵੀ ਖੁਦ ਹੀ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਮਾਤਾ ਹਨ।

ਸਾਨੂੰ ਐਵੇਂ ਹੀ ਪਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਪਿਤਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕੋਈ ਮਾਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰੱਚ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਤਾਂ ਹੀ ਤਾਂ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਸੰਤ ਭਗਤ ਜਨ, ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਉਹ ਤਾਂ ਪਰਉਪਕਾਰ ਕਰਨ ਹਿਤ ਹੀ ਆਉਂਦੇ ਹਨ - 'ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਹਰੂ ਮਹਿ ਨਾਹੀ ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ॥', ਅੰਕ ੭੪੯. ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੀ ਫੁਰਮਾਣ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਭਗਤੀ ਦੇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਅਤੇ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਨ ਲਈ ਆਏ ਹਨ - 'ਯਾਹੀ ਕਾਜ ਧਰਾ ਹਮ ਜਨਮੰ॥ ਸਮਝ ਲੇਹੁ ਸਾਧੂ ਸਭ ਮਨਮੰ॥ ਧਰਮ ਚਲਾਵਨ ਸੰਤ ਉਬਾਰਨ॥ ਦੁਸਟ ਸਭਨ ਕੇ ਮੂਲ ਉਪਾਰਨ॥੪੩॥', ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ। ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਗਉੜੀ ਰਾਗ ਦੇ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਸੁੰਦਰ ਵਿਵਰਣ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ ਪਿਤਾ, ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ, ਚੁਰਾਸੀ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿਚ ਘੁੰਮਦਾ ਰਿਹਾ। ਕਿਸੇ ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ, ਸਮੇਂ ਦੇ 'ਓਅੰ' ਦੇ 'ਸਾਧ ਸਤਿਗੁਰ' ਰੂਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਆ ਗਏ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਹੀ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਦੁਨੀਆਂ ਭਾਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ ਨੰਦ ਦਾ ਪੁਤਰ ਕਹੀ ਜਾਏ ਪਰ ਕਬੀਰ ਜੀ ਤਰਕ ਦੇ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਮੰਨਣ ਯੋਗ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਧਰਤੀ ਅਕਾਸ਼, ਦਸੇ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਤਾਂ ਇਹ ਨੰਦ ਕਿਥੇ ਸੀ, ਭਾਵ ਉਸ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ 'ਓਅੰ ਸਾਧ ਸਤਿਗੁਰ' ਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਤਾਂ ਸਦਾ ਤੋਂ ਹੋਂਦਮਈ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਸੁਆਮੀ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਤਾਂ ਜੂਨਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹਨ, ਇਸ ਸੰਕਟ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹਾਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨਹੀਂ - 'ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹ ਜੀਅ ਜੋਨਿ ਮਹਿ ਭ੍ਰਮਤ ਨੰਦੁ ਬਹੁ ਥਾਕੇ ਰੇ॥ ਭਗਤਿ ਹੇਤਿ ਅਵਤਾਰੁ ਲੀਓ ਹੈ ਭਾਗੁ ਬਡੇ ਬਪੁਰਾ ਕੇ ਰੇ॥ ਤੁਮ੍ਹ ਜੁ ਕਹਤ ਹਉ ਨੰਦੁ ਕੇ ਨੰਦਨੁ ਨੰਦੁ ਸੁ ਨੰਦਨੁ ਕਾ ਕੇ ਰੇ॥ ਧਰਨਿ ਅਕਾਸੁ ਦਸੇ ਦਿਸ ਨਾਹੀ ਤਬ ਇਹੁ ਨੰਦੁ ਕਹਾ ਥੇ ਰੇ॥ ਸੰਕਟਿ ਨਹੀਂ ਪਰੈ ਜੋਨਿ ਨਹੀਂ

ਆਵੈ ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨ ਜਾ ਕੇ ਰੇ॥ ਕਬੀਰ ਕੇ ਸੁਆਮੀ ਐਸੇ ਠਾਕੁਰੁ ਜਾ ਕੈ ਮਾਈ ਨ ਬਾਧੇ ਰੇ॥', ਅੰਕ ੩੩੮. ਜੇ 'ਓਅੰ ਸਾਧ ਸਤਿਗੁਰ' ਸਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਸਦਾ ਹੋਂਦਮਈ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਹੀ ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਹਿਤ ਗਰੁੜ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਆ ਗਏ - 'ਪਾਖੰਤਣ ਬਾਜ ਬਜਾਇਲਾ॥ ਗਰੁੜ ਚੜ੍ਹੇ ਗੋਬਿੰਦ ਆਇਲਾ॥ ਅਪਨੇ ਭਗਤ ਪਰਿ ਕੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ॥ ਗਰੁੜ ਚੜ੍ਹੇ ਆਏ ਗੋਪਾਲ॥', ਪੰਨਾ ੧੧੬੬. ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਵੀ ਗਵਾਹੀ ਭਰੀ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਸੰਤ ਜਨਾਂ, ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਨਾਲ ਮਥੁਰਾ ਵਿਖੇ ਜਨਮ ਲਿਆ ਸੀ - 'ਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੇ ਬਚਨ ਤੇ ਸੰਤਨ ਹੇਤ ਸਹਾਇ॥ ਮਥੁਰਾ ਮੰਡਲ ਕੇ ਬਿਖੇ ਜਨਮੁ ਧਰੇ ਹਰਿ ਰਾਇ॥', ਚੌਬੀਸ ਅਵਤਾਰ। 'ਓਅੰ ਸਾਧ ਸਤਿਗੁਰ' ਤਾਂ ਥੰਮ ਪਾੜ ਕੇ ਵੀ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਗੁਰ-ਜੋਤਿ ਨੇ ਨਰਸਿੰਘ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਭਗਤ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਵਾਰ ਆਇਆ ਹੈ। ਭੱਟ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੋਤਿ ਹੀ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੋਬਿੰਦ ਜਾਣ ਕੇ ਜਾਲਪ ਭੱਟ ਜੀ ਬਚਨ ਕਰਦੇ ਹਨ - 'ਅੰਮਰੀਕਿ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦਿ ਸਰਣਿ ਗੋਬਿੰਦ ਗਤਿ ਪਾਈ॥', ਅੰਕ ੧੩੯੪. ਭੱਟ ਨਲੂ ਜੀ 'ਓਅੰ ਸਾਧ ਸਤਿਗੁਰ' ਦੇ ਸਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਬਚਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਹਰਨਾਖਸ ਨੂੰ ਹਥਾਂ ਦੇ ਨਹੁੰਆਂ ਨਾਲ ਮਾਰ ਕੇ ਭਗਤ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਦੀ ਲਾਜ ਰਖੀ ਸੀ - 'ਜੈਸੀ ਰਾਖੀ ਲਾਜ ਭਗਤ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਕੀ ਹਰਨਾਖਸ ਫਾਰੇ ਕਰ ਆਜ॥', ਪੰਨਾ ੧੪੦੦. ਉਹ ਤਾਂ ਹਥ ਵਿਚ ਚਕ੍ਰ ਧਾਰਣ ਕਰ ਕੇ ਸਿਧੇ ਬੈਕੁੰਠ ਤੋਂ ਵੀ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਹਾਥੀ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣ ਬਚਾਏ - 'ਕਰ ਧਰੇ ਚਕ੍ਰ ਬੈਕੁੰਠ ਤੇ ਆਏ ਗਜ ਹਸਤੀ ਕੇ ਪ੍ਰਾਨ ਉਧਾਰੀਅਲੇ॥', ਅੰਕ ੯੮੮.

ਆਪਹਿ ਸੂਖਮ ਆਪਹਿ ਅਸਥੂਲਾ ॥ ਲਖੀ ਨ ਜਾਈ ਨਾਨਕ ਲੀਲਾ ॥੧॥

- - ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸੰਤ, ਸਾਧੂ, ਭਗਤ ਆਪ ਹੀ ਸੂਖਮ ਰੂਪ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਥੂਲ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਲੀਲਾ ਦਾ, ਬੁਧੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆਂ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਜਦੋਂ ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਲਈ ਗਊ ਜਿਵਾਲਣ ਦਾ ਕੰਮ ਸੀ, ਉਹ ਗੁਰ-ਜੋਤਿ ਸਥੂਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਭਗਤ ਜੀ ਕੋਲ ਆਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਬਾਕੀ ਦੁਨੀਆਂ ਲਈ ਉਹ ਸੂਖਮ, ਅਦ੍ਰਿਸ਼ ਹੀ ਸਨ। ਭਗਤ ਧੰਨਾ ਜੀ ਨਾਲ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਵਰਤਾਰਾ ਵਰਤਦਾ ਰਿਹਾ। ਜੁਗਾਂ ਜੁਗਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਵਰਤਾਰਾ ਵਰਤਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਉਸਦਾ ਸਥੂਲ ਸਰੂਪ ਇਉਂ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਸੰਖ ਚੱਕਰ ਮਾਲਾ ਤਿਲਕ ਧਾਰਣ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਜਮਰਾਜ ਵੀ ਭੈਭੀਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ - 'ਸੰਖ ਚਕ੍ਰ ਮਾਲਾ ਤਿਲਕੁ ਬਿਰਾਜਿਤ ਦੇਖਿ ਪ੍ਰਤਾਪੁ ਜਮੁ ਡਰਿਓ॥', ਅੰਕ ੧੧੦੫. ਇਕ ਥਾਈਂ ਹੋਰ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ - 'ਕਰ ਧਰੇ ਚਕ੍ਰ ਬੈਕੁੰਠ ਤੇ ਆਏ ਗਜ ਹਸਤੀ ਕੇ ਪ੍ਰਾਨ ਉਧਾਰੀਅਲੇ॥', ਪੰਨਾ ੯੮੮. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਸਥੂਲ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਸੂਖਮ ਵੀ ਸਨ ਜਦੋਂ ਰਾਜ ਸਭਾ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦ੍ਰੋਪਦੀ ਦੀ ਲਾਜ ਰਖੀ - 'ਦੁਹਸਾਸਨ ਕੀ ਸਭਾ ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਅੰਬਰ ਲੇਤ ਉਬਾਰੀਅਲੇ॥', ਅੰਕ ੯੮੮. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਪਿੰਜਰੇ ਵਿਚ ਵੀ ਸਨ ਹਨ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਘਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਦੇ ਵੀ ਵੇਖੇ ਗਏ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਫੁਰਮਾਣ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ 'ਓਅੰ' ਰੂਪੀ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਅਪਰ ਅਪਾਰ ਹੈ ਕੋਈ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ - 'ਸੰਤਨ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਕਵਨ ਵਖਾਨਉ॥ ਅਗਾਧਿ ਬੋਧਿ ਕਿਛੁ ਮਿਤਿ ਨਹੀ ਜਾਨਉ॥', ਪੰਨਾ ੧੮੧. ਅਗੋਂ ਅੰਕ ੬੧੦ ਤੇ ਤਾਂ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਗਲ ਹੀ ਸਿਰੇ ਲਗਾ ਦਿਤੀ ਕਿ ਉਸ 'ਓਅੰ' ਦੇ ਰੂਪ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਦਾਤਾ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਜੋ

ਕੋਈ ਵੀ ਸਾਧੂ ਦੀ ਸਰਣ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਭਵਜਲ ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ - 'ਸੰਤਨ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਦਾਤਾ ਬੀਆ॥ ਜੋ ਜੋ ਸਰਣਿ ਪਰੈ ਸਾਧੂ ਕੀ ਸੇ ਪਾਰਗਰਾਮੀ ਕੀਆ॥' ਧਿਆਨ ਰਹੇ ਕਿ 'ਸੰਤਨ' ਸ਼ਬਦ ਬਹੁਵਚਨ, plural ਹੈ।

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਭ ਦੀਨ ਦਇਆਲਾ ॥

ਤੇਰੇ ਸੰਤਨ ਕੀ ਮਨੁ ਹੋਇ ਰਵਾਲਾ ॥ ਰਹਾਉ ॥

- - ਹੇ ਦੀਨਾਂ ਤੇ ਦਇਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ 'ਓਅੰ' ! ਤੂੰ ਸਾਡੇ ਤੇ ਇਹ ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਕਿ ਸਾਡਾ ਮਨ ਤੇਰੇ ਹੀ ਅਨੇਕਾਂ ਰੂਪ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਬਣ ਜਾਏ। ਇਥੇ 'ਸੰਤਨ' ਸ਼ਬਦ ਬਹੁਵਚਨ, plural ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਇਥੇ ਸਿਰਫ਼ ਗੁਰੂ ਲਈ ਨਹੀਂ ਵਰਤਿਆ, ਬਲਕਿ ਅਨੇਕ ਸੰਤਾਂ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਹੈ।

ਬਿਲਕੁਲ ਇਸੇ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਬੇਨਤੀ ਰੂਪ ਬਚਨ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਅੰਤਰਜਾਮੀ, ਪੁਰਖ, ਵਿਧਾਤਾ ਜੀ ! ਮੇਰੇ ਮਨ ਦੀ ਇਕ ਸ਼ਰਧਾ ਪੂਰੀ ਕਰ ਦਿਉ। ਇਹ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਇਕੋ ਹੀ ਸੁਖ ਮੰਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਬਣਾ ਦਿਉ - 'ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਪੁਰਖ ਬਿਧਾਤੇ ਸਰਧਾ ਮਨ ਕੀ ਪੂਰੇ॥ ਨਾਨਕ ਦਾਸੁ ਇਹੈ ਸੁਖ ਮਾਰੈ ਮੇ ਕਉ ਕਰਿ ਸੰਤਨ ਕੀ ਧੂਰੇ॥', ਪੰਨਾ ੧੩.

ਕਈ ਸੰਤਾਂ, ਸਾਧਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚਰਦਾ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਹੁੰਦਿਆਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਸਾਹਿਬ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਵੀ ਸਰੀਰ ਰੂਪ ਧਾਰ ਚੁਕੇ ਸਨ। ਇਹ ਸਭ 'ਓਅੰ' ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਹੀ ਸਰਗੁਨ ਸਰੂਪ ਸਨ।

ਅਸਲ ਵਿਚ 'ਓਅੰ' ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣਾ ਸੰਤ ਸਰੂਪ, ਜੀਵ ਦੇ ਪਾਰ ਉਤਾਰੇ ਲਈ, ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦਾ ਸਾਧਨ ਬਣਾਉਣ ਹਿਤ ਧਾਰਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਸਾਹਿਬ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਭ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਮੰਗਦੇ ਹਨ, ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਪੁਰਖ ਬਿਧਾਤਾ, ਸਮਰੱਥ ਸੁਖ ਦਾਤੇ, ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਜਾਚਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਤ ਜਨ ਹੀ ਸਭ ਨੂੰ ਜੀਵਨ-ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਨ - 'ਸਗਲ ਸੰਤਨ ਪਹਿ ਵਸਤੁ ਇਕ ਮਾਂਗਉ॥ ਕਰਉ ਬੇਨਤੀ ਮਾਨੁ ਤਿਆਗਉ॥.. ਤੁਮ ਦਾਤੇ ਤੁਮ ਪੁਰਖ ਬਿਧਾਤੇ॥ ਤੁਮ ਸਮਰਥ ਸਦਾ ਸੁਖਦਾਤੇ॥ ਸਭ ਕੇ ਤੁਮ ਹੀ ਤੇ ਵਰਸਾਵੈ ਅਉਸਰੁ ਕਰਹੁ ਹਮਾਰਾ ਪੂਰਾ ਜੀਉ॥', ਪੰਨਾ ੯੯. ਹੋਰ ਬਚਨ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ 'ਓਅੰ' ਦਾ ਸ਼ਾਮਿਆਨਾ, ਭਾਵ, ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਜਾਂ Sovereignty, Authority ਸਰਵਉਚ ਹੈ ਜੋ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ, ਅਤੇ ਇਹੀ Sovereignty ਉਸ 'ਓਅੰ' ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸੌਂਪੀ ਹੈ, ਜੋ ਉਸ ਦਾ ਹੀ ਸਰਗੁਨ ਸਰੂਪ ਹਨ। ਗਿਆਨੀ ਮਨੁਖ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਇਸੇ ਅਦਭੁਤ ਲੀਲਾ ਵਿਚ ਲੀਨ, ਮਸਤ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ - 'ਉਚ ਸਮਾਨਾ ਠਾਕੁਰ ਤੇਰੇ ਅਵਰ ਨ ਕਾਹੂ ਤਾਨੀ॥ ਐਸੇ ਅਮਰੁ ਮਿਲਿਓ ਭਗਤਨ ਕਉ ਰਾਚੁ ਰਹੇ ਰੰਗਿ ਗਿਆਨੀ॥', ਅੰਕ ੭੧੧. ਹੋਰ ਫੁਰਮਾਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਦੇ ਰਸਤੇ ਤੇ ਤੁਰਨ ਲਈ ਸਾਧ ਜਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨ ਪਰਸਣੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ - 'ਚਲੁ ਸਖੀਏ ਪ੍ਰਭੂ ਰਾਵਣ ਜਾਹਾ॥ ਸਾਧ ਜਨਾ ਕੀ ਚਰਣੀ ਪਾਹਾ॥', ਅੰਕ ੭੪੨. ਕਾਰਣ ਇਹ ਕਿ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਜਾਂ 'ਸਾਧ ਸਤਿਗੁਰ' ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹੀ 'ਓਅੰ' ਦੇ ਮਿਲਣ ਦਾ ਰਾਹ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂਆਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹਰੀ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਆਦਤ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਮਨ ਗਿਝ ਜਾਂਦਾ

ਹੈ - 'ਸੰਤਨ ਮੇ ਕਉ ਹਰਿ ਮਾਰਗ ਪਾਇਆ॥ ਸਾਧ ਕ੍ਰਿਪਾਲਿ ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਗਿਝਾਇਆ॥',
 ਅੰਕ ੧੦੦. ਇਸ ਲਈ, ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ! 'ਓਅੰ' ਦੇ ਰੂਪਾਂ, ਭਾਵ, ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਨਮਨ,
 ਨਮਨ ਕਰਦਾ ਰਹੁ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਤੈਨੂੰ ਨੌਂ ਦੇ ਨੌਂ ਖਜ਼ਾਨਿਆਂ ਅਤੇ ਬੇਅੰਤ ਸੁਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ
 ਜਾਏਗੀ - 'ਹਰਿ ਸੰਤਨ ਕਰਿ ਨਮੋ ਨਮੋ॥ ਨਉ ਨਿਧਿ ਪਾਵਹਿ ਅਤੁਲੁ ਸੁਖੇ॥', ਪੰਨਾ ੨੪੧
 ਅਤੇ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਰਣ ਲੈਣ ਅਤੇ ਸਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦਨਾਂ ਕਰ ਕੇ ਲੋਕ
 ਪਰਲੋਕ ਦੇ ਸਮੂਹ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਅਤੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਪਸ਼ ਦੂਰ ਹੋ
 ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਮੂਰਤ ਪ੍ਰਭੂ, 'ਓਅੰ' ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ - 'ਚਰਨਨ
 ਸਰਨਨ ਸੰਤਨ ਬੰਦਨ॥ ਸੁਖੇ ਸੁਖੁ ਪਾਹੀ॥ ਨਾਨਕ ਤਪਤਿ ਹਰੀ॥ ਮਿਲੇ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਰੀ॥',
 ਅੰਕ ੪੦੭.

ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਬਚਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰਤਾਂ,
 ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਢੂੰਢਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨਾ ਅੰਨ੍ਹਿਆਂ ਵਾਂਗ ਟਟੋਲੇ
 ਮਾਰਨਾ ਹੈ (like groping in dark) - 'ਢੂੰਢਤ ਡੋਲਹਿ ਅੰਧ ਗਤਿ ਅਰੁ ਚੀਨਤ
 ਨਾਹੀ ਸੰਤ॥ ਕਹਿ ਨਾਮਾ ਕਿਉ ਪਾਈਐ ਬਿਨੁ ਭਗਤਹੁ ਭਗਵੰਤੁ॥', ਪੰਨਾ ੧੩੭੬.

ਇਸ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀਏ : 'ਸਫਲ ਮੂਰਤਿ ਪਰਸਉ ਸੰਤਨ ਕੀ ਇਹੈ ਧਿਆਨਾ ਧਰਨਾ॥
 ਭਇਓ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਠਾਕੁਰੁ ਨਾਨਕ ਕਉ ਪਰਿਓ ਸਾਧ ਕੀ ਸਰਨਾ॥', ਅੰਕ ੫੩੧.

